

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча түзүлгөн Д 10.24.699 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, филология илимдеринин кандидаты, доцент С.К.Мамбаеванын Жапарова Гулнарида Токторалиевнанын «Кыз Дарыйка» поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине берген

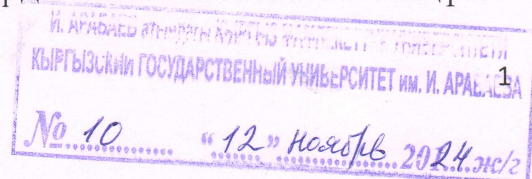
КОРУТУНДУ ПИКИРИ

1. Диссертациялык кеңеште корголо турган кандидаттык диссертациянын адистикке тиешелүүлүгү.

Жапарова Гулнарида Токторалиевнанын «Кыз Дарыйка» поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде) аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигинин профилине дал келет.

2. Изилдөөнүн максаты катары «Кыз Дарыйка» поэмасына лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү аркылуу, котормо тексттин негизинде анын көркөм-эстетикалык өзгөчөлүктөрүн, поэмадагы лингвистикалык жана экстралингвистикалык факторлорду илимий негизде ар тараптан изилдөө тандалып алынган. Иштин негизги максаттарын жүзөгө ашыруу үчүн төмөндөгүдөй милдеттер коюлган:

-Лингвопоэтиканын калыптануу, өнүгүү этаптарын жалпы тил илиминде, кыргыз жана англис тилдеринде чыгармаларды лингвопоэтикалык өңүттө

изилдөөнүн жана аларды которуунун илимий-теориялык, методологиялык, методикалык маселелерин аныктоо;

- Кадыркул Алимановдун вариантында айтылган «Кыз Дарыйка» поэмасындагы лингвистикалык каражаттарды, алардын көркөм-эстетикалык өзгөчөлүктөрүн, лингвистикалык жана экстралингвистикалык факторлорун көрсөтүү;

- Кыргыз жана англис чыгармаларына тиешелүү болгон тилдик каражаттарды түрдүү деңгээлде салыштырып талдоо.

- Кыргыз чыгармаларын англис тилине которууда түп нусканын адекваттуулугун сактоонун жолдорун белгилөө.

Изилдөөнүн объектиси – «Кыз Дарыйка» элдик поэмасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализи.

Изилдөөдө колдонулган илимий методдор. Диссертацияда жетишилген илимий жаңылыктар бар, бул кыргыз жана англис тилдериндеги өзгөчөлүктөрүнүн пайда болушун жана ошол эле учурда айырмаланышын да көрсөткөнгө аракет кылынган. Диссертациянын темасы боюнча тил илиминде ар кандай көзкараштарга таянып, эки тилдеги өзгөчөлүктөрдү салыштыруу боюнча өз көз карашын ишинде чагылдыра алды. Изилдөөнүн деңгээли жетишээрлик эмес жана квалификациялык белгилерге толугу менен жооп бербейт. Диссертациялык ишти жазууда жалпы тил илиминдеги, кыргыз жана англис тилдеринин илимдеги илимий-теориялык корутунду-тыянактарга таянуу менен, изилдөөнүн көздөгөн максатына, алган багытына, мазмун-натыйжасы катары байкоо, топтоо, сыпаттоо, чечмелөө, салыштыруу, жалпылоо, статистика, трансформация, лингвопоэтикалык анализ методдору колдонулган.

Теманын актуалдуулугу. Изилдөөнүн актуалдуулугу, багытталгандыгы, приоритеттүүлүгү менен түшүндүрүлөт:

Диссертация кыргыз тилинен англис тилине «Кыз Дарыйка» элдик

поэмасын алгачкы жолу англис тилине которуу менен, аталган поэманы жана анын котормосуна лингвопоэтикалык атайын илимий деңгээлдеги иликтөө жүргүзүлгөндүгү жана лингвистикалык жактан изилдөө жүргүзүү проблемалары каралган. Аталган поэмадагы проблеманын кыргыз тил илиминде алгач ирет комплекстүү изилдениши да анын актуалдуулугун жана приоритеттүүлүгүн да аныктайт. Генетикалык жактан тектеш эмес тилдердин ортосундагы, алардын ичиндеги лингвопоэтикалык илимий иликтөө, фонетикалык, лексикалык, грамматикалык, стилистикалык каражаттарын изилдеген салыштырма планда илимий эмгек жок экендигин тастыктап турат. Кыргыз жана англис тилдериндеги лингвопоэтикалык каражаттардын түрлөрүнүн биригүүсү менен тексттин идеялык-көркөм мазмунун ачуудагы негизги ролун тастыктоо менен алардын коннотативдик деңгээлде которулушун изилдөө бирден бир маанилүү маселе катары каралып жатат. Бул диссертациялык иштин ичинде котормодогу катталган категориялар илимий курал катары колдонулуп лингвопоэтикалык каражаттардын негизинде алгачкы жолу системага салып изилдөө жүргүзүү проблемалары каралган.

3. Иштин жыйынтыктарынын илимий жаңылыгы катары төмөнкүлөрдү белгилөөгө болот:

Изилдөөдө биринчи жолу Кадыркул Алимановдун вариантында айтылган элдик поэмаын котормо тексттине лингвистикалык, стилистикалык, филологиялык, семиотикалык анализдерди топтоп жана тектеш эмес тилдерди салыштыруу аркылуу темага байланыштуу тыянак-корутундулардын негизинде диссертант тарабынан талдоого алынып, түшүндүрүлдү. Ошондой эле иштин максат, милдеттеринин аныкталышы, илимий адабияттарга обзор жасалышы, факты-материалдар топтолуп, талданышы сыпатталып баяндалышы, изилдөөдөн алынган натыйжалар, коргоого коюлган теориялык жоболор жана жалпы корутундулар изилдөөчүнүн жеке салымы болуп саналат.

«Кыз Дарыйка» элдик поэмасы алгачкы жолу которулуп, лингвопоэтикалык

анализденген. Элдик поэманы англис тилине которуунун өзгөчөлүктөрүн биринчи жолу илимий деңгээлде изилдөө менен тектеш эмес эки тилдин жалпылыгы менен айырмачылыктардын негизинде которуу жолдорун иштеп чыгуу менен бирге алардын лингвистикалык жана экстралингвистикалык факторлорго көңүл бурулду. Улуттун тарыхын гана камтыбастан, элдик поэманын өзгөчөлүгү менен айырмаланып, коомдун өсүп-өнүгүүсүнүн түрдүү баскычтарын, улуттук өзгөчөлүгүн, чагылдырган элдик поэмасына лингвопоэтикалык анализ жасалышы иштин илимий жаңылыгын түзөт. Диссертацияда улуттун идеялык эстетикалык баалуулуктары, өзгөчөлүктөрү, дүйнөнү таанып билүү, тарбиялык-дидактикалык маселелер б.а. комплекстүү релеванттуулуктар камтылды.

Лингвопоэтикалык анализ берүүдө тилдин формасы чыгарманын мазмунун түзүүдө кандай катыша тургандыгын билдирип, адабият менен тыгыз байланышат [Липгарт, 1996:269]. Лингвопоэтикалык талдоо О.С.Ахманова [Ахманова, 1966:13], В.Я.Задорнова [Задорнова,1986:32], А.А.Липгарт [Липгарт, 1998:92-93], М.Э.Конурбаев[Конурбаев,1999:164] жана Т.Б.Назаровалардын [Назарова, 2002:224] эмгектеринде иштелип чыкканы айтылган. Изилдөөнүн теоретикалык-методологиялык негизи жана илимий булактары катары төмөндөгү окумуштуулардын эмгектери пайдаланылды: Тил илиминде текстке, көркөм текстке, лингвопоэтикага байланыштуу Аристотель, А.А.Потебня, В.В.Виноградов, Ю.Н.Тыняков, Г.О.Винокур, Б.А.Ларин, А.М.Пешковский, Р.Г.Сыздыкова, А.Х.Жубанов, А.З.Ахметов, Ж.Шүкүров, Б.Юнусалиев, Т.Аширбаев, Ж.Мамытов, Б.Усубалиев, С.Өмүралиева, С.Мусаев, К.Саматов, Т.Маразыков, А.Абдыкеримова, А.Ормонбекова, А.Оморов, А.Дунканаев жана башка окумуштуулардын эмгектериндеги илимий-теориялык жоболор, жыйынтыктар иликтөөнүн максатына, багытына жана жеке көз карашка жараша жетекчиликке алынып, Кыз Дарыйка поэмасынын көркөмдүүлүгүн, өзгөчөлүгүн арттырып турган тилдик каражаттарды, т.а., лексика-семантикалык, этнолингвистикалык жана лингвопоэтикалык жактан бир

бүтүндүктө кароо иштин илимий-теориялык негизин түздү. Кыргыз чыгармаларын которуудагы лингвистикалык, экстралингвистикалык, семиотикалык өзгөчөлүктөр жана котормочулуктун теоретикалык-методологиялык маселелери каралган.

4. Кандидаттык диссертацияга болгон талаптардын алкагында изилдөөнүн илимий-практикалык мааниси жана илимий жыйынтыктары

Пикирге берилген иште изилдөө максаты, милдеттери, коргоого коюлган жоболор так аныкталып, аларга ылайык изилдөө методдорунун комплекси колдонулган. Диссертациялык иш диссертацияларга коюлган талаптарга жооп берет, иштин илимий-практикалык мааниси бар, изденүүчү алдына коюлган максат-милдеттерди аткаруу менен жетишерлик деңгээлде илимий жыйынтыктарга ээ боло алган.

Диссертацияда улуттун идеялык эстетикалык баалуулуктары, өзгөчөлүктөрү, дүйнөнү таанып билүү, тарбиялык-дидактикалык маселелер б.а. комплекстүү релеванттуулуктар камтылуу. Лингвопоэтикалык анализ менен катар экстралингвистикалык тарыхый, социалдык, когнитивдик, эстетикалык, психологиялык, маданий, семиотикалык релеванттуулуктар каралган.

Илимий иште котормо категорияларын илимий курал катары пайдалануу менен лингвопоэтикалык каражаттардын негизинде алгачкы жолу системага салып изилдөө аракет жасалган. О.э. элдик поэманы англис тилине которулушу жана андагы тилдик каражаттар, эки элдин дүйнө таанымынын чагылдырылышын талдоого алгандыгы менен актуалдуу болуп саналат. Изилдөөдөн алынган корутунду-жыйынтыктарды жогорку жана атайын окуу жайларында, жалпы эле көркөм чыгарманын тилин үйрөнүүдө, бул багыттагы изилдөөлөрдө, аны окутуунун теориялык-методикалык принциптерин иштеп чыгууда, “Көркөм чыгарманын тилине лингвистикалык талдоо”, “Адабий анализ”, “Семиотика”, “Котормонун теориясы жана практикасы” сабактарын окутууда колдонууга жана окуу китептерин, окуу куралдарын түзүүдө, атайын курстар менен атайын семинарларды өтүүдө, тилдик көркөм каражаттарды

аныктоодо, котормолорду жана жүргүзүлгөн анализдерди котормо таануу илимин өнүктүрүүдө колдонууга болот. Изилдөө аркылуу тектеш эмес тилдердеги поэманы которуудагы экстралингвистикалык факторлордун тийгизген таасирин окурмандар практикалык жактан көрө алышат.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Авторефератта диссертациянын негизги мазмуну кыскача чагылдырылган. Автореферат диссертацияга шайкеш келүү менен, УАКтын Жобосунун талаптарына ылайык келет.

6. Ишке карата сунуштар жана кемчиликтер

Ишке карата кийинки сунуштарды киргизсе болот:

1. Теориялык материалдарда кыргыз окумуштуулардын аттары аталган бирок аларга берилген ссылка жокко эсе.
2. Берилген мисалдарга ар бир берилген модель боюнча анализдер абдан эле кыска, жн кээ бир жерлеринде аталып эле кеткен.
3. Англис тилинде берилген терминдерди орусча жана кыргызча берилген экен, иш 3 тилде болгондуктан терминдер оригинал боюнча (англис тилинде) эле берилип анан кыргыз орус тилине транслиттерация катары берилсе болмок.
4. Цитата берилгенде аббревиатура катары берилген, бул туура эмес болуш керек, жок дегенде фамилиясы берилиши керек.

7. Сунуштар жана рекомендациялар

Жетектөөчү мекемени жана расмий оппоненттерди бекитүү боюнча сунуштун негизинде.

Жетектөөчү мекеме катары: Ош мамлекеттик университетинин Англис тилинин фонетикасы жана грамматикасы кафедрасы сунушталат. Дареги: 723500 Ош шаары, Масалиев А. көчөсү 95/1

Биринчи расмий оппонент - Козуев Дурус Исакбаевич, филология илимдеринин доктору, доцент, профессордун м.а. К. Карасаев атындагы

Илимий эмгектери:

1. Козуев, Д. И. К вопросу об изучении порядка слов в английском и кыргызском языках [Текст]: Д. И. Козуев // Вестник Бишкекского государственного университета. – Бишкек, 2023. – No 1(63). – С. 102-105.
2. Kozuev, D. I. Structural And Semantic Characterization Of English Asyndetic Complex Sentences [Текст]: Д. И. Козуев // European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS. European Publisher. – 2021. vol.107. – P. 877-884.
3. Kozuev, D. I. Structural-Semantic Features Of English And Kyrgyz Complex Sentences With Adverbial Clauses [Текст]: D. I. Kozuev // International Conference on Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism (SCTCMG 2021). EpSBS. European Publisher. vol. 117. – P. 871-878.
4. Kozuev, D. I. Structural and semantic characteristics of English complex sentences with object clauses [Текст]: Д. И. Козуев // XLinguae. – 2021. – Т. 14. No 2. – P. 207-214.

Экинчи расмий оппонент – Мамбаева Салтанат Каныбековна,
филология илимдеринин кандидаты, доцент Кыргыз-Түрк Манас университетинин Гуманитардык факультетинин Синхрондук котормо бөлүмүнүн башчысы.

Илимий эмгектери:

1. Мамбаева С «Роль лакун в переводе» 12 апреля 2024 года Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусайнова, Международная научная конференция «Наука и Новое Поколение – 2024», «Глобальная Наука И Инновация 2024: Центральная Азия» №22. Апрель 2024 Серия «Филологические науки» ISSN 2664-2271, Объединение Юридических Лиц В форме Ассоциации «Общенациональное Движение «БОБЕК» Конгресс Ученых Казахстана
2. Мамбаева, С. К. *Малый эпос Эр Тёштук и особенности его перевода* // Общество, язык и культура XXI века: Материалы XXXVIII Международной научной онлайн-конференции, посвящённой 25-летию юбилею Кыргызско-Турецкого университета «Манас», Санкт-Петербург-Бишкек, 29–30 апреля 2021 года. – Санкт-Петербург-Бишкек: Частное образовательное учреждение высшего образования «Институт иностранных языков», КТУ «Манас», 2021. – С. 219-228. – EDN TJWLOB.
3. Mambaeva S.K «*Er Toshtuk and the Mostrous Woman*» (Part of Epic «Er Toshtuk») Just Fiction, Dodo Books Indian Ocean Ltd and *OmniScriptum Publishing Group*, United Kingdom,. Rep of Moldova, Europe. Publishing Company Just Fiction Edition, 2023-08-08, 2023, 165 pages ISBN-13 978-620-

6-74102-2 ISBN -10 6206741028 Category Folklore Website:
<https://my.justfiction-edition.com/catalog/details//store/gb/book/978-3-8454-4593-9/the-master>

4. Mambaeва S.K Book «*Er Toshtuk*» (Full version) (Translated by Mambaeва S.K) УДК 821.51 ББК 84 Кн 7-5 Э74. ISBN 978-9967-464-62-9, Изд «Мега Формат» Басмакана, (21.0 б.т) 500экз. 334 бет. Бишкек 2021
5. Мамбаева, С. К. *О роли трудов Осмонаалы Сыдыкова в историографии Кыргызстана* / М. Ч. Кожобеков, С. К. Мамбаева // Вопросы истории. – 2019. – № 11. – С. 140-148. – DOI 10.31166/Voprosy Istorii201911 Statyi17. – EDN UNQSZT. Web of Science.

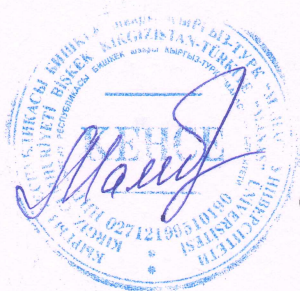
9. Корутунду-бүтүм

Жогоруда айтылгандардын негизинде, **Жапарова Гулнарида Токторалиевнанын «Кыз Дарыйка» поэмасына лингвопоэтикалык анализ (кыргыз тилинен англис тилине жасалган котормонун негизинде)** филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча жазылган диссертациясы УАКтын Жобосунун талаптарына жооп берет, көрсөтүлгөн ишти жетишээрлик деңгээл менен кабыл алууга татыктуу.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү,

филология илимдеринин кандидаты,

доцент

С. К. Мамбаева

12.11.2024

Эксперттик комиссиянын
мүчөсүнүн келиши тастыкталды.
Окумуштуу катчы
А.А. Арабаев

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ